

Frågor till nydisputerade inom idrott för publikation i SVEBI:s tidskrift Idrottsforskaren 2021

Namn: Robert Svensson

Avhandlingstitel: Från träningsoverall till trenchcoat: Tränarpositionens förändring inom svensk herrelitfotboll mellan 1960- och 2010-talet

Ämne: Idrottsvetenskap

Lärosäte: Örebro universitet

Opponent: Johan R Norberg, Malmö universitet

Datum för disputation: 1 mars 2019

Vad handlar avhandlingen om?

Avhandlingen handlar om varför och hur tränarrollen inom svensk herrelitfotboll har förändrats, och målet är att få en fördjupad förståelse för den utveckling som har gjort tränaren till en centralgestalt inom elitfotboll. Jag analyserar fotbollstränarens historia utifrån ett styrningsperspektiv som sätter fokus på kunskap. Vilken kunskap vände sig fotbollsklubbarna och Svenska Fotbollförbundet till och varför? Hur positionerades tränaren inom de olika kunskapsområdena till andra inom och utanför klubben? Vem skulle tränaren styra? Vilka handlingar skulle tränaren styra? Hur skulle tränaren styra? Hur förändrades detta mellan 1960- och 2010-talet? Det är frågor som avhandlingen besvarar.

Vad består ditt empiriska material av och hur har du samlat in det?

Det empiriska materialet består av årsberättelser och styrelse- och årsmötesprotokoll från den svenska herrelitfotbollsklubben IFK Norrköping, utbildningsmaterial från Svenska Fotbollförbundets tränarutbildningskurser samt transkriptioner av intervjuer med personer som är eller har varit tränare inom svensk herrelitfotboll.

Föreningsmaterialet fram till mitten av 1990-talet finns på Norrköpings stadsarkiv. Resten finns på IFK Norrköpings kansli. Jag har också fått tag i en hel del årsberättelser genom en av IFK:s före detta sekreterare. Utbildningsmaterialet fram till 1987 finns på Riksarkivet. Materialet därifrån och fram till 2005 finns i Svenska Fotbollförbundets egna arkiv. Det material som har används i tränarutbildningskurserna från 2006 och framåt har jag fått tillgång till genom gruppchefen för fotbollförbundets tränarutbildning. Förutom att åka runt till de olika arkiven har jag alltså också gjort intervjuer med sex personer som är eller har varit tränare, och sen transkriberat dem.

Vad är avhandlingens huvudsakliga resultat?

Jag visar att i början av 1960-talet var tränarens uppgift begränsad till att i en, som det står i tränarutbildningsmaterialet på 1960-talet, "hel och ren träningsoverall" träna spelarnas teknik och kondition två gånger i veckan. Men för att hävda sig i den internationella konkurrensen avskaffade Svenska Fotbollförbundet 1967 de så kallade amatörbestämmelserna, vilket innebar att de svenska klubbarna fick börja betala lön till sina spelare. Sedan dess har tränaren fått mer

och mer tid till spelarna och sedan slutet av 1990-talet har tränaren haft tillgång till spelarna på heltid. Parallellt med denna utveckling vände sig klubbarna och Fotbollförbundet till vetenskaplig kunskap och expertis inom först fysiologi och taktik, sedan idrottspsykologi, ledarskap och kommunikation – kunskapsområden som tränarpositionen så att säga ”laddades med”. I kraft av denna kunskap förväntades tränaren inte bara styra nya dimensioner av spelarna, utan också den kontinuerligt växande tränarstaben. Därtill blev tränaren fram på 2000-talet klubbarnas ansikte utåt och skulle, dressad i en skraddarsydd kostym eller trenchcoat, få sponsorer, media och supportrar att investera tid, pengar och engagemang i svensk herrelitfotboll.

Vad är avhandlingens viktigaste bidrag?

Genom att avhandlingen fokuserar på vad som har gjort att och hur tränarpositionen har förändras bidrar den till att denaturalisera och kontextualisera tränarpositionen av idag. När jag visar på att det har sett annorlunda ut relativiserar rådande förhållanden och förgivettaganden kan ifrågasättas. Således bidrar avhandlingen till att ett fönster mot vidare utveckling öppnas upp. Det tycker jag är ett viktigt bidrag. Detta gäller såklart inte bara min avhandling utan det här är en lans jag drar för historievetenskapen i stort.

På vilket sätt kommer dina forskningsresultat komma till nytta för andra?

Avhandlingen visar hur tränarpositionen inom svensk herrelitfotboll över tid blivit alltmer komplex. Denna komplexitet kommer förmodligen inte att minska. Det är därför inte hållbart att en person ansvarar för ”allt”, för då finns det, visar forskning, en betydande risk för utbrändhet för elittränare. Den specialisering men samtidigt fördjupning av tränarpositionen som avhandlingen påvisar måste därför fortsätta. Inom föreningar bör göras medvetna prioriteringar kring vilka uppgifter som ska ligga på tränares bord och vad som kan och ska skötas av andra i föreningen. Klubbarna bör reflektera över vem som ska styra vad och vad olika positioner inom föreningen bör ha för olika kompetenser. I skapandet av en sådan kompetensprofil för tränaren kan min forskning vara till hjälp. Utifrån avhandlingens resultat bör en tränare framför allt kunna leda andra människor, kommunicera och coacha spelarna taktiskt. Praktiska färdigheter och kunskaper inom till exempelvis fysiologi och psykologi framstår inte som lika centrala, då den faktiska träningen av spelarna ofta sköts av särskilda specialisttränare.

Samtidigt är det viktigt att inse att eftersom tränarpositionen ständigt har förändrats är det rimligt att anta att den även kommer fortsätta att göra så. På 1960-talet stod tränaren i hel och ren träningsoverall. 50 år senare var plagget en skraddarsydd kostym eller trenchcoat. Om en tid är trenchcoaten kanske utbytt mot något annat. Därför är en av de mer centrala förmågorna hos en tränare förmodligen att kontinuerligt kunna utvecklas och kunna se när det är dags att ”svida om” för att möta de nya villkor som med största sannolikhet väntar, men som ingen med säkerhet vet vilka de är. Denna förmåga är också viktig hos andra personer som på olika nivåer är involverade i styrningen av fotbollsklubbar. Därför behöver tränarutbildningar inom förbund och högre utbildningar av tränare och sport managers, i stor utsträckning utbilda för förändring. De blir då även viktigt att se över den kontinuerligt pågående fortbildningen av tränare inom såväl förbund som högre utbildning.

Tror du att dina resultat kommer att påverka praktiken (ex. skolidrotten, lärarutbildningen i idrott och hälsa, idrottsföreningar)?

Någon omedelbar och mätbar påverkan förväntar jag mig inte, för så är det ju med historisk forskning och kunskap. Den är mer till för att ge perspektiv och höja medvetandet. Men kan min forskning bidra till att höja medvetandet om den komplexa ”styrningszon” som

elitidrottsföreningar har blivit, och därigenom bidra till att de som styr föreningarna tar kloka beslut, så innebär ju det att mina resultat har påverkat praktiken.

Vad är du själv mest förvånad över, när det gäller dina forskningsresultat?

Det finns väl inget som fått mig att trilla av kontorsstolen direkt, men det som jag tror är förvånande för någon som inte är insatt i svensk fotbollshistoria, är att tränaren inte alltid varit ansvarig för att ta ut laget och inte heller alltid bestämt över taktiken. Idag är ju det bland det mest centrala för en tränare.

Vad är du mest stolt över i ditt arbete?

Det jag är mest stolt över i mitt arbete är att jag utifrån fler olika typer av källmaterial, som var förhållandevis omfattande, lyckades sy ihop en något sånär sammanhållen berättelse om hur tränaren blivit en centralgestalt inom svensk herrelitfotboll.

Vad gör du nu när du har skrivit färdigt din avhandling?

Jag är numera ansvarig för Örebro universitets Sport managementprogram, och det är väldigt kul och stimulerande. Rent forskningsmässigt håller jag tillsammans med Natalie Barker-Ruchti (Örebro universitet), Daniel Svensson (Chalmers) och Dan Fransson (Göteborg universitet) på med ett projekt som handlar om användandet av allt mer avancerad teknologin för att testa och analysera fotbollsspelarnas prestationer. Tillsammans med Daniel håller jag också på och skriver om hur vetenskap och forskning har förändrat träning och tränarrollen under 1900-talet.